

Základy psychologie tvořivosti

Jarní semestr 2013, rozsah: 1/1, „B“, 4 kredity

Vyučují: Doc. Mgr. **Lenka Lacinová**, Ph.D (IVDMR, 246, konzultace po domluvě
lacinova@fss.muni.cz

Mgr. **Eva Pavlíková** (konzultace po domluvě, epavliko@gmail.com)

Cílem tohoto výběrového semináře je nejen se poučit o psychologickém pojetí tvořivosti akademicky, tj. studiem příslušné teorie, ale rovněž si zkusit tvořit a prožít pocity provázející proces vlastního tvoření.

Předmět je svou povahou **AKTIVNÍ** a **INTERAKTIVNÍ** – očekává se bdělá a nadšením sršící účast ☺.

Výuka PSY 155 se koná:

KDY: **pondělí**

V KOLIK: **10:00 – 11:30**

KDE: v seminární učebně **23** (2. patro), FSS MU, Joštova 10

KLASIFIKOVANÝ ZÁPOČET - podmínky:

1. **nejméně 80% aktivní účasti na lekcích, tj. možno 2 krát nepřijít. Vyšší neúčast (3 až 4 absence) bude řešena náhradním zadáním, vysoká neúčast (tj. 4 a více absencí) pak doporučením předmět opakovat v následujícím akademickém roce. Docházka těch, kteří „spadnou do pořadí“ v průběhu prvních týdnů JS, bude řešena individuálně – pravděpodobně náhradním zadáním.**
2. **prezentace své vlastní tvořivosti nějakým výtvořem trojrozměrným, virtuálním, slovním, hudebním ... před ostatními účastníky semináře.**

Na začátku každé lekce 2-3 lidé předvedou svoji tvořivost. Přineste s sebou něco, co jste sami vytvořili - rozměrné předměty hmotné povahy stačí vyfotit. Prezentace všeho druhu - můžete (se) předvést reálně či virtuálně v rozsahu 5 – 7 minut.

3. **zápočtová práce (zvolíte JEDNU z níže uvedených alternativ a přihlásíte si ji v rozpisu témat a variant od 25. 2. 2013 do 11. 3. 2013):**

4. **úspěšné absolvování vědomostního testu**

(Povinná literatura k testu:

- Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada – vybrané kapitoly:
 - 1. kreativita a její složky (str.11-20)
 - 2. stručné dějiny kreativity (str. 20-44)
 - 7. formování rysů tvořivé osobnosti (str.120-133)
 - 8. kognitivní procesy v kreativě (str. 134-149)

- 9. kreativní řešení problémů (str. 150-162)
- 11. hemisféry mozku (str. 176-188)
- 12. nový biologicko-sociální výklad kreativity (str. 191-215)
- Přednášky
- Doporučená literatura k testu:
 - Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Okruhy seminárních prací pro rok 2013

(Ize samozřejmě přijít i s návrhem vlastního tématu):

praktická zkušenost s administrací na identifikaci tvořivosti

Obnáší návštěvu kabinetu psychodiagnostických pomůcek a administrace Torranceho testu tvořivého myšlení nebo Testu Urban-Jelenova na sobě či dobrovolníkovi včetně vyhodnocení dle příslušného manuálu. Zápočtovou prací budiž oskenované vyplnění testu (se zamaskovanými identifikačními údaji testované osoby) a vaše vyhodnocení v písemné podobě. Součástí by mělo být i metodologické zamyšlení nad testovatelností kreativity v intencích použité metody.

tvořivé praktikum - aktivní účast na akci pořádané Dětským koutkem na FSS¹

Obnáší vymyšlení, připravení a zrealizování tvořivé, sportovní či zábavné aktivity pro děti batolecího/předškolního věku v rámci např. Velikonočního odpoledne pořádaného Dětským koutkem na FSS. Vhodné pro trpělivé zájemce s hravým duchem a pozitivním vztahem k netrpělivým lidským mláďatům v časnějších fázích vývoje. Avšak i tady bude podmínkou kratší písemné pojednání – zdůvodnění zvolené aktivity, její vhodnosti pro daný věk dětí, co v dětech může vyvolat za pocity, jaké dovednosti může stimulovat a jak případně může přispět k rozvoji tvořivosti dítěte.

(Tato aktivita je vhodná i jako kompenzace častější nepřítomnosti ve výuce, neboť nahradíte nepřítomnost užitečnou přítomností.)

návrh výzkumného projektu k problematice tvořivosti

Představte si, že reagujete na žádost o grant a píšete přesvědčivý projekt. Měl by obsahovat promyšlený a co nejkompletnější plán výzkumu: výzkumný problém (otázka), rámcově teorie a zhodnocení stavu zpracovanosti tématu v odborné literatuře, velikost a způsob získání vzorku zkoumaných osob, rozvaha nad volbou metod pro daný účel, rozvaha nad způsobem zpracování dat a případně pokus o finanční rozpočet zamýšleného výzkumu.

uplatnění tvořivosti v každodenním životě (everyday creativity)

Koncept každodenní tvořivosti je postaven na myšlence, jak zvládat svůj běžný život snáze, lépe a radostněji. Za pomoci literatury a vlastních zkušeností se pokuste o návod, jak být tvořivější i v běžném životě.

¹ Dětský koutek na FSS je klíčové slovo, jde o podporu jeho činnosti, takže obdobnou aktivitu jinde nelze uznat.

rozbor a zhodnocení vybraného komerčně nabízeného kursu osobního rozvoje

Trh se zájmovým i profesním vzděláváním přetéká nejrůznějšími nabídkami zaměřenými sebezdokonalení či lepší zvládnání života. Najděte nabídku, která vypadá zaměřená též na rozvíjení tvořivosti a ve spolupráci se svým kritickým myšlením zhodnoťte, co vzdělávání nabízí, zda je to podloženo vědeckými poznatky, jakých metod využívá a zda nějak hodnotí osobní přínos pro frekventanty či jejich skutečný pokrok v trénované oblasti.

Termín zadání tématu seminární práce do ISu: **11. 3. 2013**
Termín odevzdání seminární práce: **5. 5. 2013** (do 23:59 hod)
Rozsah práce: 4 - 5 normostran
Forma odevzdání zápočtové práce: pouze v **elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNY předmětu PSY 155.

Formální náležitosti zápočtové práce:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- písmo Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu aBcD.**doc**, aBcD.**rtf**, aBcD.**txt** (ne .pdf)
- citační pravidla dle APA (Americké psychologické asociace) – viz více *Metodika tvorby bibliografických citací*
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html#

VSTUPNÍ ÚKOL:

Studentky a studenti, jimž byl potvrzen zápis do PSY 155, **stručně** sepíší:

1. své pohnutky a důvody, proč si zvolili Základy psychologie tvořivosti.
2. svá očekávání ohledně průběhu a náplně kursu.
3. sebehodnocení své tvořivosti: Jste tvořivá/tvořivý? Jak se to pozná, či projevuje?
4. představu osobní užitečnosti tvořivosti ve svém dalším osobním či profesním vývoji.

Nemá smysl psát obecnosti či "sociálně žádoucí" slohové cvičení - užitek takové informace je téměř nulový i pro vás samotné. Své texty, prosím, vložte v elektronické podobě do příslušné ODEVZDÁVÁRNY v ISu do **17. 2. 2013**.
(Příslušná odevzdávárna je ta, která náleží k předmětu PSY 155 Základy psychologie tvořivosti - složka s názvem **VSTUPNÍ ÚKOL**)

Vstupní úkol není povinný, ale je bodově hodnocen a body se započítávají do celkového hodnocení (viz tabulka níže).

Ti, kteří spadnou do pořadí, či budou zapsáni po udělení výjimky později, mohou odevzdat vstupní úkol po dohodě s vyučujícími rovněž později.

Klasifikační kritéria PSY 155 Základy psychologie tvořivosti

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích	5	3
„Vstupní úkol“	3	1
Seminární práce	10	5
Prezentace vlastní tvořivosti“	10	5
Kontrola znalostí (test, kolokvium)	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	33 – 37
B	28 – 32
C	23 – 27
D	18 – 22
E	13 – 17
F	12 a méně

Terminář

- 17.2. 2013 odevzdat **vstupní úkol** (ODEVZDÁVÁRNA „vstupní úkol“)
- 17.2. 2013 vyřízení žádostí o výjimku se zápisem PSY 155
- 25.2. 2013 zadat do ISu **termín prezentace své tvořivosti** (balík témat)
- 11.3. 2013 zadat do ISu **téma seminární práce** (balík témat)
- 15.4. 2013 kontrola znalostí - **test**
- 5.5. 2013 **odevzdání seminární práce** (ODEVZDÁVÁRNA „seminárka“)
- 12.5. 2013 **odevzdání náhradní práce**

Následující program kursu je rámcový, tj. mohou nastat změny.

Každá lekce bude mít část výkladovou a část praktickou, s důrazem spíše na vlastní aktivitu a sebezkušenost. Poměr teorie a praxe nemusí být rovnoměrný.

Předpokládáme, že číst umíte, takže teorii každý může doplnit dle:

- seznamu doporučené literatury (zvídaví a nadprůměrně pilní)
- studijních materiálů v ISu (zvídaví a běžně pilní)
- E-learningové požadavky a povinnou literaturu k testu čtou všichni

Ke sdělování tipů, požadavků a jiných nezbytných informací bude využíváno el. pošty přes IS – sledujte prosím.

První lekce 18. 2. 2013

Úvodní setkání (L + P)²

- Rozvíčka mentální a trochu i fyzická
- Analýza vstupního úkolu
- O významu teorie tvořivosti a jejích aplikacích

Druhá lekce 25. 2. 2013

Trocha nezbytné teorie v psychologii tvořivosti (P)

(tvůrčí proces, tvořivá osobnost – na příkladu Perkinsova modelu)
"Koláče tvořivosti" - sebezposuzovací techniky

Třetí lekce 4. 3. 2013

Myšlení zvané tvůrčí (P)

- Myšlení konvergentní a myšlení divergentní
- Charakteristiky tvůrčího myšlení – fluence, flexibilita, elaborace, originalita...

² L =Lacinová; P = Pavlíková

- Různá funkce mozkových hemisfér – obecně, genderově, biologicky...
- Vlastnosti tvořivé osobnosti – schopnost „vidět“, tj. pozorovat, všímat si a uvědomovat si viděné, vidět a uvědomovat si široké souvislosti, odvaha „jít proti proudu“, mít vlastní názor a umět ho vyjádřit, hravost, radost ze života...

Čtvrtá lekce 11. 3. 2013

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti I. (L)

Pátá lekce 18. 3. 2013

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti II. (L)

- Hrátky tvořivé verbální
- Kolážování

Šestá lekce 25. 3. 2013

Administrace testu tvořivosti (P)

- (Torranceho test tvořivého myšlení,
- Test Urban-Jelenův),
- **Test hravé tvořivosti**
(možno využít pro zpracování seminární práce)

1. 4. 2013 – Velikonoční pondělí

Sedmá lekce 8. 4. 2013

Možnosti a meze identifikace tvořivosti (P)

- testy tvořivosti (Torranceho test tvořivého myšlení, Test Urban-Jelenův, THT)
- dotazníky (KAI, Raudsepp)
- sebeposuzovací metody
- praktické a metodologické problémy testování tvořivosti

Osmá lekce 15. 4. 2013

- **Kontrola znalostí – test 50 minut** (ti, co se ze závažných důvodů nebudou moci dostavit k testu, budou zkoušeni ústně; závažný důvod je např. lékařem omluvená nemoc. Za neomluvenou absenci se náhradní šance neposkytuje, bodový zisk z testu tvoří jen část celkového hodnocení – viz tabulka výše.)
- literatura k testu: [Dacey, J. S.; Lennon, K. H. \(2000\). Kreativita. Praha: Grada.](#)

Devátá lekce 22. 4. 2013

Tvořivost a pedagogická praxe (P)

- Hlavní předpoklady uplatňování tvůrčích přístupů ve vyučování (předpoklad rozvíjitelnosti kreativity + informovaný pedagog + aktivní a nadšený žák)
- Teoretická báze: divergentní a konvergentní myšlení, princip názornosti v prezentaci poznatků

Praktické vyzkoušení některých metod aktivizace posluchačů, jejich vtažení do „děje výuky“

Desátá lekce 29. 4. 2013

Vnitřní zdroje tvořivosti, „mandaly“ (teoreticky i prakticky – C.G. Jung aj.) (P)

Práce s osobní mandalou, sebereflexe, vnitřní bariéry tvořivosti

Jedenáctá lekce 6. 5. 2013

Přednáška „Osobnosti psychologie tvořivosti“ (P)

- **T. Buzan a MindMaps**
 - E. de Bono: Six Thinking Hats
 - A. Osborn – Brainstorming...
- Prubneme „mentální mapování“.

Dvanáctá lekce 13. 5. 2013

Tvořivost zakotvená v hlavě versus tvořivost zakotvená v těle (P)

- lokalizace pocitů a emocí v těle, vyjádření (se) pohybem - tanec, cesta ke středu, do-in...
- reflexe kursu, zpětné vazba...

Literatury k tvořivosti dosti (proto pozor na její kolísavou kvalitu):

Literatura základní v češtině:

Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada.

Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení*. Praha: Portál.

Hlavsa, J., Jurčová, M.(1978). *Psychologické metody zisťovania tvorivosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Hlavsa, J. (1971). Aplikovaná psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 25(6), 615-626.

Hlavsa, J. (1972). Nástin psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 26(5-6), 529-535.

Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia.

Hlavsa, J. (1986). *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Hlavsa, J. a kol. (1981). *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál.

Viewegh, J. (1986). *Fantazie (teoretická studie)*. Praha: Academia.

Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Literatura základní cizojazyčná:

Clover, A. J.; Ronning, R. R. and Reynolds, C. R. (1989). *Handbook of Creativity*. New York: Plenum Press.

Runco, M. A. (1997). *The Creativity Research Handbook*. New Jersey: Hampton Press Cresskill.

Sternberg, R. J. (2005): *Handbook of Creativity*. (8th edition). New York: Cambridge University Press,

Adams J. L. (1986). *Conceptual Blockbusting: A Guide to Better Ideas*. Addison-Wesley: Reading Massachusetts.

Adams J. L. (1986). *The Care and Feeding of Ideas*. Addison-Wesley: Reading, Massachusetts.

Aplikace psychologie tvořivosti ve výchově a vzdělávání:

Bean,R. (1996). *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál.

Fichnová, K. & Szobiová, E. (2007). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál.

Fischer, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál.

Lokšová, I., Lokša, J. (2003). *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada.

Lokšová, I.; Lokša, J. (1999). *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál.

Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon.

Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.

Zelina, M.& Jaššová, E. (1984). *Tvorivosť - piata dimenzia*. Bratislava: Smena.

Zelina,M.& Zelinová,M.(1990). *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. Bratislava: SPN.

Zuk, A.N. (1981). *Psychologia tvorivosti*. Bratislava.

Aplikace psychologie tvořivosti – tzv. „motivační literatura“ – návody, postupy, techniky, aktivity:

Buzan, T. (2002). *Síla duchovní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2002). *Síla kreativní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Chytře na své tělo*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Jděte na to chytře*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2007): *Mentální mapování*. Praha: Portál.

de Bono, E. (1997). *Šest klobouků aneb Jak myslet*. Praha: Argo.

Kirst,W. & Diekmeyer, U. (1998). *Trénink tvořivosti*. Praha: Portál.

Nöllke, M. (2006). *Naučte se myslet kreativně*. Praha: Grada.

O’Keeffe, J. (1995). *Týden pro duševní svěžest*. Praha: Tallpress.

O'Keeffe, J. (1995). *Týden pro osobní úspěch*. Praha: Tallpress.

O'Keeffe, J. (1995). *Týden pro větší tvořivost*. Praha: Tallpress.

Další nezařazené:

Csikszentmihalyi, M. (1996). *O štěstí a smyslu života*. Praha: Lidové noviny.

Kim, S. H. (1993). *Podstata tvorivosti*. Bratislava: Open Windows.

Königová, M. (1998). *Tvořivost = kreativita*. Praha: FF Univerzity Karlovy.

Pietrasiński, Z. (1972). *Tvorivé myslenie*. Bratislava: Obzor.

Poláková, J. (1993). *Myšlenkové tvoření*. Praha: Filozofický ústav AV ČR.

Szobiová, E. (1998). Sociální prostředí a tvorivost'. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 33(3), 223–231.

Tuma, M. (1991). *Tvorivý člověk*. Bratislava: Obzor.

Slovníček základních pojmů:

pružnost (flexibilita) = snadné osvojování nových a struktur myšlení

soubor cvičení rozvíjejících pružnost myšlení

plynulost (fluence) = rychlé a snadné nacházení vhodných nápadů a představ

soubor cvičení rozvíjejících plynulost myšlení

originalita = mít často množství neobvyklých a zajímavých nápadů

soubor cvičení rozvíjejících originalitu myšlení

analýza (= schopnost popsat obsah a souvislosti, schopnost precizně definovat)

soubor cvičení rozvíjejících analytické složky procesu myšlení

produktivita (= neustálé překypování nápady a způsoby řešení)

soubor cvičení stimulujících produkci nových myšlenek